

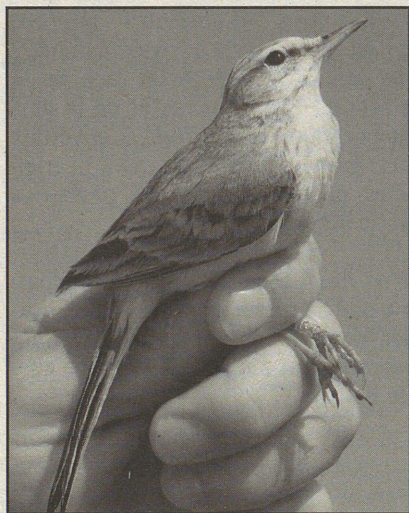
Traduint una mica

Alguns motacíl·lids: les titines

Jesús R. Jurado (*)

Les titines al nostre país estan molt ben representades ja que apareixen citades al manco vuit espècies en el conjunt de les Illes. Junt amb els Xàtxeros -dels que parlarem un altra dia-, són una part de la família dels motacíl·lids que està distribuïda per tot el món exceptuant la Polinèsia, no arribant a la vintena les espècies presents al nostre continent.

La família dels motacíl·lids és originària del Miocè que començà fa poc més de vint milions d'anys i els seus primers fòssils foren trobats a França.



Piula, *Anthus campestris*. Foto: J. Bonnin

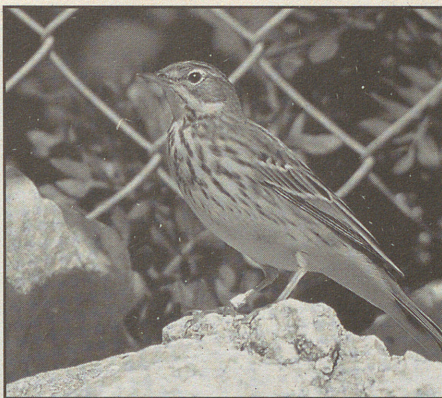
Anem ara a veure per damunt que és el que diem quan fem servir els noms llatins amb els que les Titines són conegudes dins la Sistemàtica. Serà obligat començar pel nom de la família que la Ciència anomena com a *Motacillidae*: és una paraula que de bon començament es va emprar per descriure als xàtxeros en els temps immediats al canvi d'era. Tradicionalment s'ha donat per suposat que és una paraula composta pels mots llatins *motio* que és moviment, agitació, impuls, etc. i *cilla*, paraula baix-llatina amb el significat de coa o possiblement també *cillo* que voldria dir remoure o remenar freqüentment; no està massa clar però s'han usat en la descripció de moltes espècies com *albicilla*, *rubicilla* i altres. Resumint: avui per avui *Motacillidae* vol dir que mou molt sovint la coa. Veiem ara el nom del gènere que per aquest grup de motacíl·lids és *Anthus*. És a dir que els aucells que a l'arxipèlag unifiquem baix el nom comú de Titines -maladament n'apareixem molts més de noms populars-, pertanyen tots al gènere *Anthus*. La paraula grega *anthos* la va emprà n'Aristòtil per mencionar un auell acolorit que no ha estat identificat amb seguretat i segles més tard, el romà Plini ja utilitza *anthus* per descriure probable-

(*) jrjurado@telefonica.net

ment a la *Motacilla flava*, el nostre Xàtxero groc.

Però deixem ara als Xàtxeros per centrar-nos en les Titines que a les nostres illes ja hem dit al començament, que hi eren presents vuit espècies. Seguirem l'ordre sistemàtic i per tant haurem d'iniciar el llistat amb *Anthus richardi*, abans dita *Anthus novaeseelandiae*. És una espècie considerada com a divagant a les Balears i classificada com a raresa a nivell de tot l'estat. D'aquesta titina, coneguda entre els nostres ornitòlegs com a Titina grossa o Titina de Richard, s'han vist uns vint exemplars al nostre arxipèlag. Quasi es podria dir que l'espècie estava predestinada a dir-se *richardi*, vegem-ho: l'any 1812 s'obté a Anglaterra un exemplar d'aquesta espècie accidental a Europa i fins a dotze anys més tard no es presenta a la Societat Linneana de Londres, batejant-se-la com a *Anthus richardi* en homenatge al botànic francès Aquil·les Richard però en l'interval, a l'any 1815, un naturalista quasi anònim, Richard, troba un altre exemplar a França, el presenta i es publica la citació en 1818, donant-se-li el nom de *Anthus richardi*. Et posis com et posis és *Anthus richardi*.

La següent titina en el llistat és la que coneixem com a Titina d'estiu, a més de piula, verola, etc. A les Illes és estival i migrant moderat i el seu nom en la Sistemàtica és *Anthus campestris* que òbviament en llatí vol dir "del camp". Ve a continuació la Titina de Hodgson -també li hem dit Titina d'esquena olivàcia, quasi res!-, que és divagant a l'arxipèlag i només una vegada ha estat observada aquí.



Titina d'arbre, *Anthus trivialis*. Foto: P. Garcias

És considerada una raresa a tot l'estat. El nom comú que fem servir l'agafem directament de la seva denominació científica, *Anthus hodgsoni*. En Brian H. Hodgson fou un naturalista i viatger anglès nascut el 1800 particularment dedicat a l'ornitologia que entre altres molts de mèrits, donà al Brithis Museum una col·lecció d'uns deu mil espècimens. Havia trobat aquesta titina a l'Himàlaia, on és molt comuna, i l'havia batejada com a *maculatus* però en fer-se la descripció en 1844 se la va anomenar com la coneixem avui: *Anthus hodgsoni*.

Una altra titina migrant moderada a totes les nostres illes, és la Titina d'arbre o dels arbres -no ve d'un-, que coneixem també com a Tortet de llaurada i està classificada com *Anthus trivialis*. La paraula llatina que la descriu vol dir molt corrent o frequent. Ve ara una espècie, la *Anthus pratensis*, que trobarem hivernant i migrant amb moderada abundància a totes les Balears. La coneixem com a Titina sorda a més d'alguns noms populars tan nostrats com a bisbeta, sordall o burella. La paraula llatina *pratensis* vol dir "dels



Titina de muntanya, *Anthus spinoletta*. Foto: P. Garcias

prats" indicant-nos un tret característic d'aquests aucells.

Compareix ara a la llista una titina considerada migrant rara a les Gimnèsies i accidental a les Pitiüses; la coneixem els naturalistes com a Titina gola-roja essent aquest adjectiu comú a tots els Països Catalans. La Ciència l'anomena *Anthus cervinus* que en llatí, enfora de tenir res a veure amb la famosa muntanya, es refereix a que el seu color és semblant al dels cérvols. La segueix la setena titina present a l'arxipèlag, que és *Anthus petrosus*, coneguda entre nosaltres com a Titina d'aigua, que és considerada Raresa Local a Mallorca tres vegades i totes tres el mateix any, el 1993: el primer cop al mollet de Ca'n Picafort i dos cops més a S'Albufera. El seu llinatge llatí, *petrosus*, propi de les pedres o de les roques, es refereix al seu hàbitat gairebé sempre proper a les costes marítimes.

Ara per ara, la llista de titines observades a les nostres illes es tanca amb la Titina de muntanya, la *Anthus spinoletta* dins la Sistemàtica. No està massa clar l'origen de la paraula "spinoletta" però tot pareix indicar que prové de l'italià antic, tractant-se d'un nom propi de la regió de Florència -"spipoletta"- que encara ara és utilitzat per anomenar a les titines, especialment a la Titina sorda o Sordall (*A. praten-sis*). Avui en italià, a la *spinoletta* li diuen Spioncello però a més, per altres titines trobarem Pispola, Pispolone, etc. A l'arxipèlag nostre, aquesta Titina de muntanya, la trobarem hivernant en quantitats moderades o escasses segons les illes, i durant els passos migratoris.

Haurà estat tot per aquesta vegada. Un altre dia ja veurem que ens diuen els noms llatins dels Xàtxeros, l'altra meitat de la família dels Motacíl·lids.